

Sygn. akt II CSK 477/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R. P.

przeciwko Agencji Nieruchomości Rolnych w W., R. K.,

M. Z. – W. i J. W.

o ustalenie, zapłatę i ochronę dóbr osobistych ,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 kwietnia 2012 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 4 listopada 2010 r.,

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie objęte protokołem rozprawy z dnia 4 listopada 2010r i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 27 stycznia 2010 r. oddalił w całości powództwo wniesione przez powoda R. P. o ustalenie, nakazanie złożenia oświadczenia woli, zapłatę, wydanie i ochronę dóbr osobistych. W jego ocenie, brak było podstaw do stwierdzenia wadliwości w postępowaniach przetargowych prowadzonych przez Agencję Nieruchomości Rolnych, których przedmiotem była sprzedaż nieruchomości rolnych będących przedmiotem zainteresowania powoda. Sąd Okręgowy uznał również, że ustalenia faktyczne poczynione w sprawie nie pozwalały także przyjąć, że pozwana Agencja dopuściła się naruszenia dóbr osobistych powoda. Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku powoda o odroczenie rozprawy w dniu 27 stycznia 2010 r., w której powód brał udział osobiście i był także reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu. Sąd Okręgowy ustalił, że biegli psychiatrzy w opinii z dnia 21 listopada 2007 r., sporządzonej na potrzeby postępowania karnego, stwierdzili, że powód jest niezdolny do brania udziału w czynnościach procesowych i wymaga leczenia psychiatrycznego w związku z rozpoznaną u niego chorobą psychiczną pod postacią uporczywych zaburzeń urojeniowych – obłądu pieniaczego. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 6 maja 2010 r. cofnął powodowi ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 4 listopada 2010 r. oddalił apelację powoda. Podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz jego ocenę prawną i nie stwierdził podstaw do przyjęcia, że w toku postępowania przed Sądem Okręgowym doszło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw i z tego względu w postępowaniu tym miała miejsce nieważność postępowania. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił wniosku powoda o odroczenie rozprawy apelacyjnej i odrzucił wniosek powoda o wyłączenie sędziów rozpoznających apelację, uznając go za oczywiście bezzasadny.

Skarga kasacyjna powoda została oparta na obu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzucono w niej naruszenie art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c., art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 94 i 95 k.p.c., art. 379 pkt 2 k.p.c. i art. 70 k.p.c., art. 202 k.p.c. w zw. z art. 392 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 5 k.p.c. i art. 93 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 150 pkt 4 k.p.c. i art. 214 k.p.c., art. 259 pkt 3

k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 53¹ k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 214 § 1 k.p.c., art. 45 Konstytucji, art. 92 Konstytucji w zw. z art. 32 i art. 39a ust 1 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, art. 54 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, § 3, § 5, § 7 i § 10 Rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości i ich części składowych, warunków rozkładania ceny sprzedaży na raty, stawki szacunkowej gruntów oraz trybu prowadzenia przetargów na dzierżawę, art. 72 k.c. oraz art. 2 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. 354 § 2 k.c., art. 64 k.c., art. 354 k.c. art. 476 k.c., art. 477 § 1 k.c., art. 355 k.c., art. 472 k.c., art. 487 k.c. W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku lub wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności podlegały rozpoznaniu zarzuty naruszenia przepisów postępowania, które, w ocenie skarżącego, decydowały o nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym. Dotyczyły one problematyki pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw w związku z oddaleniem wniosku o odroczenie rozprawy oraz wadliwości postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku powoda o wyłączenie sędziów.

Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że na rozprawie w dniu 4 listopada 2010 r. powód nie był już reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu. Podkreślił, że było to wynikiem cofnięcia przez powoda wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i w tej sytuacji wniosek powoda o odroczenie rozprawy w celu ustanowienia adwokata z wyboru był nieuzasadniony. Stwierdził jednocześnie, że w tych warunkach powód nie mógł „skutecznie domagać się odroczenia rozprawy apelacyjnej z powołaniem się na opinię biegłych lekarzy psychiatrów ze sprawy karnej”. Tego stanowiska bliżej nie wyjaśnił, co zostało zasadnie zakwestionowane w skardze kasacyjnej. Po pierwsze opinii tej nie dyskwalifikowało to, że została sporządzona na potrzeby postępowania karnego, skoro ocena tych

biegłych mogła mieć znaczenie także dla rozważenia możliwości występowania powoda samodzielnie w postępowaniu cywilnym.

Wymaga też podkreślenia, że do tej opinii odwołał się wyraźnie Sąd Okręgowy, dokonując ustaleń w sprawie. Po drugie treść tej opinii wskazuje, że zachodzi wątpliwość co do zdolności procesowej powoda, a jej brak stanowi podstawę nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.). W związku z zarzutami apelacji dotyczącymi nieważności postępowania oraz uwzględniając treść art. 378 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny miał obowiązek przeprowadzenia oceny, czy powód posiadał i posiada zdolność procesową. Zaniechanie przeprowadzenia takiej oceny stanowiło uchybienie procesowe mające wpływ na wynik sprawy i przesądzało już o zasadności skargi kasacyjnej.

Niezależnie od tej oceny należało jednak przyjąć, że wskazana wyżej opinia psychiatryczna w sposób jednoznaczny wskazywała, że powód jest niezdolny do brania samodzielnie udziału w czynnościach procesowych. Niezależnie zatem od oceny jego zachowania z punktu widzenia dobrych obyczajów procesowych i rzetelności postępowania, w związku ze zrezygnowaniem przez powoda z pełnomocnika z urzędu, nie można podzielić oceny Sądu Apelacyjnego o braku podstaw do odroczenia rozprawy w celu umożliwienia powodowi ustanowienia pełnomocnika z wyboru. W konsekwencji, przy uwzględnieniu stanu zdrowia powoda, należy przyjąć, że rozpoznanie apelacji na rozprawie w dniu 4 listopada 2010 r. doprowadziło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw i spowodowało nieważność tego postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Nakazywało to uchylenie zaskarżonego wyroku i zniesienie postępowania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.). W tej sytuacji bezprzedmiotowe stało się rozpoznawanie zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Wymagał natomiast rozważenia zarzut naruszenia art. 53¹ k.p.c. Zarzut ten był uzasadniony. Sąd Apelacyjny wniosek powoda o wyłączenie sędziów uznał za oczywiście bezzasadny i odrzucił go na podstawie art. 53¹ k.p.c. Pojęcie oczywiście bezzasadności wniosku o wyłączenie sędziego oznacza, że wniosek ten z przyczyn natury zasadniczej nie może być uwzględniony, co ma miejsce np. wówczas, gdy powołana we wniosku przyczyna wyłączenia sędziego nie może spowodować jego

uwzględnienia. Art. 53¹ k.p.c. stanowi regulację o charakterze szczególnym i niemożliwa jest jego wykładnia rozszerzająca. Zatem w przypadku, gdy zachodzi potrzeba stwierdzenia, czy podstawa umożliwiająca wyłączenie sędziego zachodzi w danej sprawie, nie można przyjąć, że tego rodzaju ocena może być dokonana na płaszczyźnie oczywistej bezzasadności wniosku. Skarżący twierdził zaś między innymi, że sędziowie, których dotyczył wniosek są krewnymi, powinowatymi i znajomymi pozwanych i zawsze działali na szkodę powoda. W tej sytuacji brak było podstaw do odrzucenia wniosku.

Rozpoznanie apelacji powoda przez sędziów, których dotyczył wniosek o wyłączenie, bez jego prawidłowego rozpoznania, nakazywało stwierdzenie, że skład sądu był sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4, co stanowiło kolejną podstawę dla stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym.